

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА КЕРІВНИЦТВА ТЕАТРАЛЬНИМ КОЛЕКТИВОМ

В статье освещены вопросы основных подходов в организации театрального коллектива будущими социальными педагогами. Именно умелая организация и профессиональное руководство учебно-художественным процессом, в частности, от режиссерского замысла до воплощения творческого замысла в театральном коллективе, в конечном итоге, направлено на развитие и самореализацию художественно-творческих способностей молодежи, а также их морально-этического воспитания.

Національна доктрина, що є метою державної політики щодо розвитку освіти, визначає створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання поколінь людей, які здатні оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства.

Театр завжди використовувався як потужний соціально-виховний інструмент впливу на особистість. Тому для соціального педагога як організатора, керівника та режисера театрального колективу так необхідно опанувати основними підходами організації та керівництва, знаннями та вміннями взаємодії керівника – режисера і виконавців. Реалізуючи свої знання й вміння та свій творчий потенціал, об'єднувати усіх в одній думці, одному почутті, викликати натхненний підйом у творенні вистави, виступу – саме це вражає та полонить людські серця глядачів.

Метою даної статті є висвітлення основних підходів, знань та умінь майбутнього соціального педагога як організатора та керівника у своїй творчій роботі з театральним колективом.

Питання застосування театрального мистецтва в освітній діяльності розглядалися як окремі аспекти у працях Барахтяна М.М., Дергач М.А., Капської А.Й., Лисовського В.Г., Русенчик А.О., Сергієнко І.М., Сетрукової Л.А.

Безперечно, театральне мистецтво відіграє важливу роль у становленні особистості. Воно суттєво впливає на розумовий, естетичний, моральний розвиток, збуджує фантазію, розвиває смаки, сприяє формуванню творчої особистості, створює умови для розкриття у кожній особистості впевненості та гідності, відповідальності та свободи, допомагає реалізувати свій творчий потенціал, веде до самоствердження та навчає творчій самовіддачі, допомагає глибше зрозуміти світ прекрасного, розвинути художній смак, робить життя яскравим, багатогранним.

У творчій діяльності театрального колективу є свої особливості, між керівником – педагогом та учасниками колективу повинна відбуватися ефективна співпраця, інтеракція, щоб молодь мала змогу вільно висловлювати свою точку зору, доводити правомірність своєї позиції, своїх переконань тощо. Така взаємодія допомагає розвивати творчий потенціал молодої людини, надає можливості реалізуватися та самоствердитися.

Професійна організація роботи у театральному колективі спрямована на шлях до творчих здобутків. По-перше, за допомогою творчих вправ здійснюється вплив на

психофізичні та фізіологічні процеси, що змінюють функціональну систему, задіяну у творчому процесі. По-друге, підвищується рівень інтелектуальних, емоційно-почуттєвих' художньо-виразних здібностей. По-третє, універсальність обраних форм та методів роботи дозволяє розширити межі власного „я”, сприяє розвитку індивідуальності і неповторності конкретної особистості.

Тобто театральна методика позитивно впливає не тільки на фізіологічні процеси в організмі людини, але й сприяє вихованню, розвитку і саморозвитку. А участь у творчій діяльності театрального колективу допомагає спробувати на собі різні життєві та соціальні ролі, впевнитись у своєму виборі, повірити у власні сили та через участь у виставі виразити своє світосприйняття.

Адже драматичне мистецтво – синтетичний вид художньої творчості. Воно гармонійно поєднує в собі драматичне дійство, художнє слово, пантоміму, живопис, скульптуру, музику, тому вправляє і розвиває одночасно мову, інтонацію, увагу, спостереження, пам'ять, асоціативні здібності, уяву, почуття ритму і пластики в русі, ряд технічних та конструктивних здібностей. Завдяки цьому в учасників формується здібність оцінювати естетичну досконалість чи недосконалість явищ дійсності і мистецтва, бачити комічне і трагічне, переживати їх; розвивається прагнення самим удосконалювати життя, в тому числі себе, свої рухи, мову тощо, тобто робити себе естетично виразною людиною. Заняття у театральному колективі під керівництвом творчого керівника є комплексною школою естетичного виховання. Театр має величезну силу впливу тому, що виховує розум людини через серце.

Обов'язковою умовою організації театрального колективу є відповідальність – за себе, за колектив, за творчий процес. Тому необхідно, щоб у колективі панувала атмосфера вимогливості кожного до себе й до товаришів по спільній справі, а це привчає до дисципліни і самодисципліни.

Створення атмосфери групової згуртованості є необхідною умовою роботи керівника – режисера з учасниками – акторами, що, у свою чергу, сприяє налагодженню позитивних стосунків, а підготовчий процес спектаклю супроводжується станом емоційного піднесення, натхнення, що, як відомо, за даними фізіологів та психологів, забезпечує той фон, на якому значно продуктивніше відбувається перебіг основних психічних процесів – сприйняття, уваги, пам'яті та мислення.

У співпраці з учасниками колективу керівнику – соціальному педагогу необхідно враховувати певні принципи розвитку творчих здібностей молоді людини.

Враховувати принцип системності, тобто багаторівневу структуру особистості, а також специфіку умов колективної творчості. Системність означає єдність двох взаємодіючих елементів: об'єкта тренування (особистість з її властивостями і характеристиками та загалом весь колектив) та складових тренування (ролей, завдань, форм, методів, засобів, умов тощо). Структурні системи виступають як сукупність зв'язків між її елементами і визначаються законами сценічної дії, психологічними й біомеханічними законами поведінки виконавця в умовах вимислу.

Принцип комплексного підходу до роботи враховує специфіку акторської творчості, що базується на дії, в основі якої є вигадані, попередньо визначені обставини ролі та які потребують від виконавця уміння органічно включити в окремі

ситуації весь комплекс психологічних й біомеханічних законів поведінки в умовах вимислу.

У загальному розумінні, гра визначає сутність сценічного мистецтва. Принцип гри – це умовність, ніби домовленість про нереальне існування виконавців у нереальній дії. А в той же час виконавець повинен проживати роль, одночасно уникаючи небажаної рефлексії за допомогою психологічних захистів, в межах заданих режисером – педагогом, обставин ситуації. З цього приводу С. М. Енштейн зазначає, що завдання керівника – педагога полягає в тому, щоб „змусити людину без будь-якої фізичної причини поводитись так, ніби насправді вона потопає без води, рятується від пожежі без вогню, вмирає залишаючись живою”.

Гра містить у собі, як необхідність, елемент імпровізації, яка передбачає наявність вміння діяти „тут” і „зараз”, але не забуваючи про кінцевий результат. Імпровізація є умовою вироблення умовних рефлексів поведінки актора на сцені, яку К.С. Станіславський називав „умінням заново ходити, чути, бачити”.

Враховуючи досвід театральної педагогіки, тренувальні вправи завжди будуються і логічно упорядковуються відповідно до основного принципу навчання – принципу послідовності і систематичності – від “простого до складного. Виділяються два рівні ускладнення тренувальних вправ: біомеханічний – горизонтальний рівень і психологічний – вертикальний рівень. Систематичність забезпечує швидку засвоюваність матеріалу, можливість створення стійкого стану готовності дійової особи до творчого акту, організованість і мобільність.

Важливим у організації та керівництві творчим колективом є принцип індивідуалізації, вправності та доступності. Адже індивідуальний підхід до творчого тренування виконавської майстерності учасників колективу дає можливість врахувати специфічні особливості, що характеризують творчу особистість: здатність до перевтілення, виразність, емоційну рухливість, а також властивості біомеханіки й психомоторики кожного індивіда, здатність до різних фізичних і психічних навантажень.

Доступність означає врахування реальних можливостей і потреб учасника колективу, орієнтування на здатність сприйняття і виконання завдання. Принцип індивідуалізації містить у собі також принцип темпоритмічної волі – усі вправи виконуються на основі власної біоритмічної організації.

Театральне об'єднання – найпоширеніше з усіх творчих об'єднань у закладах освіти. На відміну від інших колективів до театального запроваджується попередній відбір. Керівник проводить бесіду з кожним, хто вступає, з'ясовує, наскільки серйозні наміри кожного бажаючого. Адже кожний керівник зацікавлений у якісному складі театального творчого колективу.

Однак на основі одного загального відбору учасників не завжди вдається вірно визначити здібності бажаючих займатися сценічним мистецтвом. Іноді у колектив потрапляють учасники з обмеженими природними даними, такі, що вже маючи певні сценічні навички, справляють краще враження, ніж здібні, але мало підготовлені. Окрім того, незвичні умови прийому, хвилювання, сором'язливість деякого з бажаючих заважають керівникові відразу побачити всі творчі можливості та якості, необхідні для участі у театральному колективі.

Досвід свідчить, що кількість учасників театрального колективу не повинна перевищувати 15-20 осіб, оскільки керівник не зможе приділяти певної уваги кожному учасникові, зокрема. Першим кроком у новоствореному театральному колективі керівником – організатором проводяться організаційні збори учасників. Необхідно, щоб кожен учасник був залучений до життя колективу і відчув, що він приносить користь.

На перших організаційних зборах встановлюється час і дні занять, складається розклад, робочий план. Керівник розповідає про театр та його специфіку, про завдання, які постають перед кожним учасником.

Вступна бесіда — це перша зустріч керівника з колективом. Саме завдяки першій бесіді більшість учасників отримує перше враження про чарівний світ театру. Завдання керівника – провести бесіду цікаво, змістовно, вражаюче, захоплено, тому необхідно ретельно, серйозно та творчо підготуватись до першої зустрічі з учасниками.

Зрозуміло, що вступна бесіда не може охопити всього кола питань, пов'язаних з театром. Вона буде стосуватися лише найбільш суттєвих положень, що визначають загальні риси театру, як одного з захоплюючих і неповторних видів мистецтва, зародженого у V столітті до нашої ери – у 534 році до нашої ери.. І тому необхідно постійно проводити з учасниками подібні бесіди, не менше одного разу на місяць. Мета бесід – виховати в учасників патріотичну гордість за український національний театр. Зацікавити їх серйозною роботою, розвіяти хибні погляди на заняття театром, як на щось легковажне. Тематика бесід може бути різноманітна.

Професійна вправність соціального педагога – організатора, керівника – режисера, його знання та вміння надають можливість правильно організувати діяльність колективу, втілюючи важливу умову, щоб всім було цікаво працювати. Тому організаційні питання в колективі мають велике значення.

Кожен з учасників отримує доручення: літературна частина, інформація про нові літературні надходження з питань театрального мистецтва, виготовлення декорацій, бутафорії, підбір костюмів, музичного оформлення, випуск стіннівки, збір вражень – рецензій на переглянуті вистави тощо.

Заняття театрального колективу проводяться не менше двох разів на тиждень. Обов'язково у просторому, чистому, добре провітреному, світлому приміщенні з помірною температурою повітря. Хороша умова для занять – дерев'яна підлога. Добре, коли на одній із стін є дзеркало для перевірки кожним учасником правильності виконання тієї чи іншої вправи, пози чи сценічно-танцювального руху. Бажано, щоб приміщення для занять та репетицій було естетично – привабливо зі смаком оформлено.

Доречно, часто проводити етюдну роботу та тренаж на сцені. Репетиції на сцені важливі, особливо з самого початку і при завершенні роботи над театральною постановкою.

Лише тоді, коли кожне заняття забезпечене усім необхідним, можна домогтися того, щоб рівень творчої роботи театрального колективу був високим і задовольняв усі нагальні потреби.

Особливу увагу керівник повинен приділяти питанню дисципліни в колективі. Домогтися, аби в учасників не було жодного пропуску без поважних причин. Також слід рішуче боротися з запізненням на заняття.

Усім учасникам театрального колективу запропонувати займатися у зручному одязі, який не заважає руху та не стискає м'язів. Планувати виступи перед глядачем можна лише за умови доброї підготовленості всіх виконавців.

У роботі з учасниками театрального колективу головною метою організатора та керівника – режисера є сформувати духовну, високоморальну, творчу особистість, яка б володіла певними навичками сценічного ремесла, адже технологія навчання театральній діяльності, емоційний вплив акторської гри та ідейно – художній вплив театру надає можливість зростанню особистісних якостей, самовдосконаленню, творчому розвитку, що підвищує рівень соціалізації, збагаченню життєвого досвіду та умінню допомогти іншим.

Учасники колективу досягають свободи, розкнутості, вміння природно триматися, зростання інтелектуальних можливостей, комунікативних якостей, розширення загальної культури, поліпшення культури мовлення, розширення суспільної активності. У процесі творчих занять відбувається поступове єднання колективу, який перетворюється у єдине ціле, і дія кожного учасника колективу опосередковується спільною діяльністю, спільними завданнями.

Не можна не відмітити той факт, що діяльність театрального колективу носить суспільно-значимий характер, оскільки має на меті в тій чи іншій мірі допомогти дітям, підліткам, молоді зорієнтуватися в сьогоденному непростому житті, не розгубитися, не загинути. Дуже часто молодій людині в момент кризової ситуації здається, що виходу немає, часто вона може себе вести інертно, рухаючись за течією, не прикладаючи зусиль для того, щоб змінити ситуацію, розв'язати проблему ефективними шляхами. Саме для допомоги у вирішенні нелегких життєвих ситуацій соціальний педагог організовує творчий колектив.

Отже, майбутнім соціальним педагогам необхідно оволодіти основними підходами організації та керівництва театральним колективом, тому що театральне мистецтво як видовищна форма організації процесу соціально-педагогічного впливу, як інструмент соціального пропагування сприяє об'єднанню молоді і зміцненню спільних дій, спрямованих на вирішення проблем, що постають перед нею. А також надає можливості профілактики кризових ситуацій у молодіжному середовищі, навчає вдаватися до конструктивних дій у складних життєвих ситуаціях.

Подальші розвідки у даному напрямку дослідження можуть бути: художньо-естетичні принципи театрального колективу; видовищна форма соціально-педагогічного впливу інтерактивних театрів.

Л і т е р а т у р а

1. Захава Б.Е. Мастерство актера и режисера. – М., 1978.
2. Дергач М.А. Театральне мистецтво та соціалізація особистості // Соціальна робота в Україні: теорія і практика №3(8). – К., 2004. - С. 57-62.

3. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти соціальної роботи з дітьми та молоддю. – К.: УДЦ ССМ, 2002.
4. Копець З.А. Драматичне мистецтво у школі. – К., 1965.
5. Лисовский В.Т. Самодеятельные любительские объединения молодежи (методическое пособие). – Л.: ЛГУ, 1988.
6. Рубина Ю.И., Завадская Т.Ф., Шевелев Н.Н. Театральная самодеятельность школьников. – М., 1983.
7. Станиславский К.С. Работа актера над собой. – Собр. соч. – Т.2,3. – М., 1954, 1955.
8. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник. – К., 2000.

**Костюшко Г. О.,
м. Київ**

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПІДРОСТАЮЧЕ ПОКОЛІННЯ

У статті розглядаються українські традиції фізичного виховання дітей та молоді, а також доводиться ефективність використання їх в роботі з підростаючим поколінням майбутніх фахівців-педагогів.

Важливі соціальні, економічні, політичні перетворення, які відбуваються в українському суспільстві, активно впливають на різні сфери життя людей. Кроки в майбутнє неможливі без усвідомлення досвіду попередніх поколінь українців, застосування провідних ідей минулого для становлення і розвитку підростаючого покоління в майбутньому.

Сім'я, як відомо, є природним фундаментом, на якому формуються первинні ціннісні орієнтації молодого покоління щодо різних вимірів людського життя: духовного, соціального, трудового, естетичного, фізичного.

Проблема культури фізичного виховання дітей та молоді на сучасному етапі за останній час набирає значних обертів. Це обумовлено низкою важливих причин, які, на жаль, існують в українському суспільстві, а саме: підвищена кількість загальних захворювань серед дітей та молоді, збільшення в середовищі молоді таких негативних явищ, як алкоголізм, наркоманія, тютюнопаління тощо, відсутність навичок гігієнічних норм поведінки, відсутність елементарних знань щодо загартування, оздоровлення організму. Саме тому питання покращення здоров'я підростаючого покоління, виховання культури фізичної підготовки, сприяння поширенню знань щодо дії чинників, які впливають на стан здоров'я, формування у дітей та молоді усвідомлених підходів до збереження та зміцнення власного здоров'я, стає все більш актуальним.

Загальні проблеми виховання дітей у традиційній українській родині піднімаються у працях О. Вишневецького, М. Стельмаховича, Ю. Руденко, В. Костіва, дослідження традицій сімейного побуту українського народу висвітили В. Борисенко, Х. Вовк, О. Воропай, О. Кравець, В. Скуратівський, визначення педагогічного